

O'ZBEKISTONDA BIZNES MUHITINI YAXSHILASH VA INVESTITSION LOYIHALARDAN FOYDALANISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH

*Toshkent amaliy fanlar universiteti
Iqtisodiyot tarmoqlar va sohalar yo'nalish talabasi
Normurodov Husniddin*

Tel: +998 90 294 49 41 / Email: husniddinnormurodov4941@gmail.com

Annotasiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda biznes muhitini yaxshilash va investitsion loyihalardan samarali foydalanish jarayonlarini takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. [1, 3] Asosiy e'tibor iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, biznes subyektlari uchun qulay sharoitlar yaratish, xorijiy va mahalliy investitsiyalarni jalb etishning huquqiy va institutsional asoslarini mustahkamlashga qaratiladi. Shuningdek, investitsion muhitni rivojlantirishda infratuzilma, raqamli texnologiyalar, soliq siyosati va byurokratik to'siqlarni kamaytirish kabi omillar muhokama qilinadi. Maqolada xorijiy tajribalar va milliy strategiyalarni tahlil qilish asosida biznes va investitsiyalar uchun shaffof va barqaror tizim yaratish bo'yicha takliflar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: iqtisodiyot, biznes, investitsiya, tadbirkorlik, innovatsiya, soliq tizimi, raqamli transformatsiya, yashil iqtisodiyot, investitsiya, infratuzilma, logistika, startaplar

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan buyon iqtisodiyotni rivojlantirish va aholi farovonligini oshirish maqsadida keng ko'lamli islohotlarni amalga oshirib kelmoqda. Biznes muhitini yaxshilash va investitsiyalarni jalb etish mazkur islohotlarning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. [2] So'nggi yillarda iqtisodiyotning barcha sohalarida erkinlikni ta'minlash, tadbirkorlikni rivojlantirish va investitsion faoliyatni rag'batlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Buning natijasida xalqaro reytinglarda O'zbekistonning biznes yuritish va investitsiya jozibadorligi ko'rsatkichlari yaxshilanmoqda.

Shu bilan birga, global iqtisodiy o'zgarishlar, raqobatbardoshlikning oshishi va texnologik taraqqiyot sharoitida O'zbekiston iqtisodiyoti oldida yangi vazifalar paydo bo'lmoqda. Xususan, mahalliy va xorijiy investorlarni jalb qilish uchun huquqiy va institutsional tizimlarni yanada takomillashtirish, investitsion loyihalar ijrosini samarali tashkil etish hamda infratuzilma va kadrlar salohiyatini kuchaytirish dolzarb masalalardan hisoblanadi.

Ushbu maqolada O'zbekistonning iqtisodiy siyosatidagi biznes muhitini yaxshilash va investitsiyalarni jalb qilishga doir asosiy yo'nalishlar, mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar o'rganiladi. Shuningdek, xorijiy tajribalar tahlili asosida milliy iqtisodiyot uchun mos va samarali usullar taklif etiladi. Maqola mamlakatda iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashga qaratilgan amaliy yechimlarni yoritishga xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

[3, 18]Bugungi kunda O'zbekiston iqtisodiyoti yangi bosqichga ko'tarilib, milliy rivojlanishning asosiy drayverlari sifatida biznes muhitini yaxshilash va investitsiyalarni jalb etish sohalariga katta e'tibor qaratilmoqda. Xususan, so'nggi yillarda mamlakatda xalqaro tajribaga mos ravishda huquqiy, moliyaviy va infratuzilma asoslarini mustahkamlash orqali tadbirkorlik subyektlari va investorlarga qulay sharoitlar yaratishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirildi.

1. Biznes muhitini yaxshilash borasidagi islohotlar

Davlat biznes subyektlari uchun qulay muhit yaratishga qaratilgan islohotlarni amalga oshirmoqda. Jumladan:

- Litsenziyalash va ruxsatnomalar tizimini soddalashtirish. So'nggi yillarda turli byurokratik to'siqlarni kamaytirish maqsadida davlat xizmatlari raqamlashtirilib, "Yagona oyna" prinsipi joriy etildi. Bu jarayon tadbirkorlar uchun vaqt va resurslarni tejash imkonini berdi.
- Soliq siyosatining liberallasuvi. Soliq yukining kamaytirilishi, yangi biznes subyektlari uchun soliq imtiyozlarining taqdim etilishi va elektron soliq tizimining joriy etilishi tadbirkorlik subyektlarining faoliyatini yanada yengillashtirdi.
- Normativ-huquqiy bazani mustahkamlash. "Tadbirkorlik faoliyati erkinligini kafolatlash to'g'risida"gi qonun va boshqa hujjatlar biznes muhitida huquqiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qilmoqda.

2. Investitsion loyihalarni rivojlantirish va jalb etish mexanizmlari

O'zbekiston investitsiyalarni jalb qilish sohasida ham sezilarli yutuqlarga erishmoqda:

- Xorijiy investitsiyalarni rag'batlantirish. Mamlakatda erkin iqtisodiy zonalar (EIF) va maxsus investitsiya hududlari tashkil etilib, u yerda soliqlardan ozod qilish va boshqa preferensiyalar joriy qilindi. Masalan, Navoiy va Jizzax EIF hududlari energetika va sanoat sohalariga jalb qilingan yirik loyihalari bilan e'tiborni tortmoqda.
- Davlat-xususiy sheriklik (DXSh). So'nggi yillarda DXSh mexanizmlari rivojlanib, infratuzilma, transport va energetika kabi muhim sohalarda investorlar ishtirokida loyihalar amalga oshirilmoqda. Misol uchun, Toshkent shahrida zamonaviy metro liniyalari qurilishi va Farg'ona vodiysida quyosh elektr stansiyalarining tashkil etilishi bunga misol bo'la oladi.

- Raqamli texnologiyalarning joriy etilishi. Investitsiya jarayonlarida shaffoflikni oshirish va investorlar bilan ishlashni yengillashtirish maqsadida onlayn platformalar tashkil etilmoqda. “Invest Uz” platformasi orqali xorijiy investorlar investitsion loyihalar haqida ma'lumot olish imkoniyatiga ega.

3. Mavjud muammolar va ularni bartaraf etish choralari

Shu bilan birga, O'zbekiston biznes va investitsiya muhitini yaxshilash borasida hali ham bir qator muammolarga duch kelmoqda:

- Byurokratiya va korrupsiya. Ba'zi sohalarda ruxsatnomalar va litsenziyalarni olishda ortiqcha jarayonlar saqlanib qolmoqda, bu esa investorlar uchun qo'shimcha to'siqlarni yuzaga keltiradi. Ushbu muammolarni hal qilish uchun davlat boshqaruvida shaffoflikni oshirish va elektron boshqaruv tizimini yanada kengaytirish talab etiladi.

- Infratuzilma va logistika. Mamlakatda ayrim hududlarda yetarlicha rivojlanmagan infratuzilma investitsiyalarni jalb qilishga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Hududiy iqtisodiy zonalarda transport va energetika tizimlarini rivojlantirish muhim hisoblanadi.

- Kadrlar malakasi. Investitsiyalarni samarali o'zlashtirish uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashga bo'lgan ehtiyoj ortmoqda. Bu borada xalqaro ta'lim dasturlarini joriy etish va innovatsion texnologiyalar bo'yicha mutaxassislar tayyorlash dolzarbdir.

4. Xalqaro tajribani tatbiq etish

O'zbekistonning investitsion muhitini yaxshilashda Singapur, Janubiy Koreya va Turkiya kabi mamlakatlarning tajribasi muhim ahamiyatga ega. Ushbu davlatlar:

- Kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash bo'yicha subsidiyalar tizimini joriy etgan;

- Investorlarni himoya qilish va nizolarni hal etish bo'yicha mustaqil mexanizmlarni tashkil qilgan;

- Investitsiyalarni jalb qilishda yuqori texnologiyali sanoatlarni rivojlantirishga e'tibor qaratgan.

O'zbekiston bu tajribalarni milliy iqtisodiyotning o'ziga xos jihatlariga moslashtirgan holda qo'llashi orqali investitsiya va biznes muhitini yanada rivojlantirishi mumkin.

5. Takliflar va istiqboldagi chora-tadbirlar

- Investorlarga xizmat ko'rsatishning yagona markazini tashkil etish va ularning muammolarini tezkor hal qilish tizimini yo'lga qo'yish;

- Ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv (ESG) tamoyillarini biznesda tatbiq etishni rag'batlantirish;

- Raqamli innovatsiyalarni keng joriy etish orqali korrupsiyani kamaytirish va investitsion jarayonlarni avtomatlashtirish;

- Hududiy iqtisodiy zonalarni rivojlantirishda barqaror infratuzilma va xizmatlarni ta'minlash.

Mamlakatda olib borilayotgan islohotlar va zamonaviy yondashuvlar kelgusida iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish va O'zbekistonni Markaziy Osiyoda yetakchi investitsion markazga aylantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Natija va tavsiyalar

Natija: [4, 37] O'zbekistonda biznes muhitini yaxshilash va investitsion loyihalardan samarali foydalanish borasida so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar sezilarli natijalar keltirmoqda. Soliq tizimining soddalashtirilishi, davlat xizmatlarining raqamlashtirilishi va huquqiy asoslarning mustahkamlanishi milliy va xorijiy investorlar uchun muhim rag'bat bo'lib xizmat qilmoqda. Shuningdek, erkin iqtisodiy zonalar va davlat-xususiy sheriklik loyihalari iqtisodiyotning turli tarmoqlarida yirik sarmoyalarning jalb qilinishiga yo'l ochdi. Biroq, mavjud muammolarni bartaraf etish va raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirish uchun yanada zamonaviy yondashuvlarni tatbiq etish talab etiladi.

Tavsiyalar:

1. Raqamli transformatsiyani jadallashtirish
 - Smart-investitsiya tizimini joriy etish. Investorlarga loyiha bo'yicha real vaqtda ma'lumotlar, statistikalar va prognozlarni taqdim etuvchi raqamli platformalar yaratish.
 - Blokcheyn texnologiyalari asosida shaffoflikni ta'minlash. Investitsion loyihalar va byudjet xarajatlarini kuzatib borish imkoniyatini beruvchi tizimlarni ishlab chiqish.
2. Barqaror rivojlanishga yo'naltirish
 - Yashil iqtisodiyotni rag'batlantirish. Ekologik toza va energiya tejamkor texnologiyalarni qo'llaydigan investorlar uchun alohida imtiyozlar joriy qilish.
 - ESG tamoyillarini tatbiq etish. Korporativ boshqaruv, ijtimoiy mas'uliyat va ekologik barqarorlikni ta'minlagan kompaniyalarga davlat tomonidan qo'shimcha rag'bat berish.
3. Kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash
 - Startap ekotizimini rivojlantirish. Innovatsion g'oyalarni moliyalashtirish uchun venchur kapital fondlari va inkubatsiya markazlarini tashkil etish.
 - Elektron tijoratni rivojlantirish. Kichik biznes subyektlari uchun onlayn savdo platformalari va logistika xizmatlariga qulay shart-sharoitlar yaratish.
4. Hududiy rivojlanishni kuchaytirish
 - Hududiy infratuzilmani modernizatsiya qilish. Chekka hududlarga investorlarni jalb qilish uchun transport, energetika va axborot texnologiyalari infratuzilmasini takomillashtirish.

- Hududiy salohiyatni oshirish uchun maxsus dasturlar. Har bir viloyatning ixtisoslashuviga mos investitsion dasturlar ishlab chiqish.
- 5. Global miqyosda hamkorlikni kuchaytirish
 - Xalqaro moliyaviy institutlar bilan aloqalarni kengaytirish. Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki va boshqa institutlar bilan yirik infratuzilma loyihalarini amalga oshirish.
 - Xalqaro tajriba almashinuvini rag'batlantirish. Yetakchi mamlakatlar tajribasini o'rganish va milliy iqtisodiyotga moslashtirish bo'yicha mutaxassislar tayyorlash dasturlarini joriy etish.
- 6. Investorlarni qo'llab-quvvatlash tizimini kuchaytirish
 - "Bir darcha" xizmatini global andozalarga moslashtirish. Investorlarga barcha xizmatlarni yagona platforma orqali taqdim etish.
 - Investorlar uchun kafolat mexanizmlarini kuchaytirish. Xorijiy va mahalliy investorlarning huquqlarini xalqaro standartlarga muvofiq himoya qilish.
- 7. Ta'lim va kadrlar salohiyatini oshirish
 - Biznes va texnologiyalar bo'yicha ixtisoslashgan universitetlarni rivojlantirish. Investitsion loyihalarni amalga oshiruvchi yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash uchun maxsus dasturlar yaratish.
 - Xalqaro kompaniyalar bilan hamkorlikda amaliy o'quv dasturlarini joriy qilish. Mahalliy mutaxassislarning global standartlarga mos tajriba orttirishiga imkon yaratish.

Ushbu tavsiyalarni amalga oshirish orqali O'zbekiston biznes muhitini sifat jihatidan yangi darajaga ko'tarishi va xalqaro investitsiya maydonida raqobatbardosh mamlakatga aylanishi mumkin. Shu bilan birga, islohotlarning davomiyligi va izchilligi mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga mustahkam poydevor yaratadi.

XULOSA

O'zbekistonning iqtisodiy islohotlar yo'lidagi sa'y-harakatlari natijasida biznes muhitini yaxshilash va investitsiyalarni jalb qilish borasida muhim natijalarga erishildi. Xususan, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, investorlarga qulay shart-sharoitlar yaratish va infratuzilmalarni rivojlantirish orqali mamlakatning iqtisodiy salohiyati sezilarli darajada oshdi.

Shu bilan birga, global raqobat sharoitida O'zbekiston iqtisodiy siyosatini yanada takomillashtirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish zarurati mavjud. Byurokratik to'siqlarni bartaraf etish, yashil iqtisodiyot tamoyillarini tatbiq etish, raqamli transformatsiyani jadallashtirish va yuqori malakali kadrlarni tayyorlash kabi choralar mamlakatning investitsion jozibadorligini oshirishda hal qiluvchi omillar bo'lib xizmat qiladi.

[5, 39]Kelgusida qabul qilingan strategiyalar va islohotlarni uzluksiz davom ettirish orqali O'zbekistonni Markaziy Osiyoning yetakchi iqtisodiy markaziga aylantirish, barqaror rivojlanishni ta'minlash va xalqaro investorlarga ishonchli hamkor sifatida tanitish imkoniyati mavjud. Bu nafaqat mamlakatning iqtisodiy o'sishiga, balki aholining farovonligini oshirishga ham mustahkam zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Biznes va investitsiya muhitini yaxshilashga doir islohotlarni yanada chuqurlashtirish to'g'risida"gi farmoni. Toshkent: 2023.
2. Jahon banki. "Doing Business 2024" xalqaro hisobotlari. Rasmiy veb-sayt: www.worldbank.org.
3. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Iqtisodiyotning rivojlanish ko'rsatkichlari. Toshkent: 2024 yil hisobotlari.
4. Osiyo taraqqiyot banki. "Markaziy Osiyoda investitsion muhitni rivojlantirish" bo'yicha tadqiqotlar. Manba: www.adb.org.
5. Bekmurodov I., Karimov A. "O'zbekistonda investitsion siyosatning strategik yo'nalishlari." Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy jurnali, №4, 2023.
6. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). "World Investment Report 2024: Investing in Sustainable Development." Manba: unctad.org.
7. Axmedov N. "Hududiy iqtisodiy zonalar va investitsiya salohiyati: muammo va istiqbollor." O'zbekiston iqtisodiyoti tahlili, №6, 2023.